

liyecek güce sahip olmamaları idi. İkinci politika ise, devlet sektörü yolu ile sanayileşmekten vazgeçmekti. Fakat böyle bir amaç da «CHP'nin esas dayanağını tehdit edecekti». Çünkü, sanayileşmeden vazgeçildiğinde, ekonominin bağımsız gelişmesi, devletçilik aleyhine özel sektörün güçlenmesine yol açacaktı.

Kısaca özetlediğimiz bu analize karşı, gerek yazarların yaklaşımı ve gerekse belli tarihî olguları yorumlamaları açısından çok çeşitli itirazlar yapılabilir. Bizim görüşlerimiz, yukarıda da değindiğimiz gibi, sadece yaklaşımla ilgili olacak.

1. Devlet ile çiftçi tabakaları arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla olan bir çalışmanın sıhhatli bir devlet teorisine dayanması gerekir. Yazıda, çalışmanın nasıl bir devlet teorisine dayandığı anlatılmıyor. Fakat, yazının hemen her paragrafından ve genel yaklaşımından, zımnî olarak, nasıl bir devlet teorisine sahip olduğunu çıkarmak güç değil. Yazının sonuna doğru, «Toplumsal değişme koşulları altında, devletin, hâkim sınıfın yürütme organı olmadığı...» savı var. Söz konusu devrede, devrin niteliğinden dolayı, devletin görece özerkliğinin çok güçlü olduğu da iddia edilmediğine göre, devletin, nihai olarak, hâkim sınıfların bir hakimiyet aracı olduğu ve yapısının da sınıf mücadelesi ve ittifaklarının aldığı şekle göre belirlendiği türde bir yaklaşım tamamen reddedilmiş oluyor. Bizim metinden çıkardığımız devlet teorisi şudur: Yazarlara göre devlet, toplumsal sınıflardan bağımsız, «genel ekonomik hedeflere ulaşmakta sınırlı rasyonellik çerçevesi içerisinde hareket eden», «merkezîyetçi-modernleşmeye taraftar olan», politikalarını «uzun hedefli politikalarla göre değil, sınıma-yanıma ile, birbirinden bağımsız adımlar» olarak saptayan «bürokrasinin hâkim olduğu» bir kurumdur.

Devletin toplumsal sınıflardan bağımsız olduğu temelinde dayalı bir yaklaşımla da, tarımın gelişme sürecini ve devlet-tarım

ilişkilerini anlamak imkânsız olur. Yazıya konu olan sorun, ancak, var olan uluslararası konjonktürde ve az gelişmişlik şartlarında kapitalistleşme sürecinde olan Türkiye çerçevesine oturtulduğunda ve sınıf hakimiyeti temeline dayalı bir devlet teorisi yardımı ile, anlamlı bir şekilde incelenebilir.

Bu yüzyılda Türkiye'de, herhangi bir sosyo-ekonomik süreci kapitalistleşme sürecinden bağımsız olarak açıklamak olanaklı değildir. Kapitalistleşme sürecinin gerekli kıldığı sermaye birikimini sağlamak için, devletin nihai olarak hâkim sınıflar tarafından, gerekli kaynakları yaratıp kendilerine transfer eden bir araç olarak kullanılması doğaldır. Bu transfer sadece fiyat ve vergi politikaları ile değil, fakat gümrük duvarları ile yaratılan monopol rantı ve devletin piyasada satınalıcı olmasından doğan müteahhitlik ve müteahhitlik yolları yolu ile de yapılmaktadır.

2. Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişmesinde çok önemli bir dönüm noktası olan 1950 olgusunu ancak, yukarıda işaret ettiğimiz gibi geneli bir yaklaşımla anlamak mümkündür. Yazarlar, bu olguyu orta çiftçilerin seçim davranışları gibi dar bir çerçeve içerisinde açıklamaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşımın kapsamının darlığı yanısıra, içeriğinin de pek tutarlı olduğu gözükmemektedir. Çünkü, CHP seçimi orta çiftçilerin desteğini kaybettiği için kazanamadı demek orta çiftçilerin başlangıçta CHP'yi desteklediğini savunmak demektir. Yazarlar bunu kanıtlamayıp, sadece buna inandıklarını ifade etmekle yetinmiyorlar. Böyle bir inanca dayanarak önermelerde bulunmak, yazarların, yöntem konusundaki özensiz ve gevşek tutumlarının bir sonucudur.

Türkiye'de, gerçekten bir bilgi üretme süreci başlamıştır. Yöntem konusunda gerekli hassasiyet ve özen gösterilmezse, zaten gecikmiş olan bu gelişme daha da gecikecektir. Bizim bu notta temel amacımız, F. Birtek

ve Ç. Keyder'de gördüğümüz bazı eksikliklere değinerek dikkatleri yöntem sorununa çekmektedir.

FAHRETTİN YAĞCI

DERS KİTAPLARI OLAYI

Liselerde okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanı'nın özel olarak hazırladığı kitaplar, geçen ayların en çok tartışılan konularından biriydi. Şu sıralarda genel olarak kamuoyunun bu konuya ilgisi azalmış görünüyorsa bizzat öğrencilerin tepkisi devam etmekte ve yaygınlaşmaktadır.

Kitaplar konusunda kamuoyunun ilgisinin azalması, bu konuda daha ayrıntılı, geniş bir kampanyaya girişmemesi, Millî Eğitim Bakanı'nın daha ilk anlarda attığı adımların uyandırdığı zafer duygusuyla ilgili. Kitaplar ile verilmek istenen faşist ideolojinin dolaysızca tepkiyi davet eden bazı pasajlarının çıkarılacağı, bu bölümlerin okutulmamasına dair verilen söz ve ayrıca kitaplardan sorumlu bazı görevlilerin uzaklaştırılmaları, bu zafer havasının doğmasına yeter oldu.

Şüphesiz bu bir geri adımdı, ama acaba bu kitaplar ile faşist ideolojik kampanya yalnızca bir adım mı atmıştı ve atılan bu adım sırf bakanın çıkarılacağını söylediği pasajlardan mı ibaretti? Eğer böyle olsaydı faşist kampanyanın attığı bir adımın geri aldırıldığı düşünülüp saldırıyı önlemiş olmanın da bir zafer sayılacağı düşüncesine varılabilir.

Bu bakımdan kitaplar konusunun tümü gözönüne alınırsa zaferin halen faşist ideoloji yanlılarında olduğu sonucuna varabiliriz.

Sosyalist ve demokrat kamuoyu konunun önemini yeterince kavramamış görünüyor. Hatta şu söylenebilir ki kazanıldığı sanılan zafer, geri aldırıldığı varsayılan adım bile aslında faşist ideolojiye yaramıştır. Çünkü üzerinde fırtına kopan pasajlar, bü-

tün kitap boyunca tutarlı biçimde işlenen faşist ideolojinin gerçek temelini, insanlığın oluşturduğu temel değerlere karşı olma niteliğinin çıplakça uç verdiği yerlerdi. Bu pasajlar çıkarılmakla faşist ideolojinin mahrem yanı örtülmüş olmaktadır. Ve şimdi bu ideolojinin sindirildiği metinler, genç insanların oluşum halindeki düşüncelerine daha rahatça etki yapabilir hale getirilmiştir.

Söz konusu çıplaklıklara karşı yürütülen kampanya, faşist ideoloji burada kulağından tutulup boylu boyunca gün ışığına çıkarılabilecekken adeta kafasını iyice içeri sokması ikaz edilerek yürütüldü. İşçilerin doktorlara göre «şerefsiz» olduğunu söylemekle sanki faşist ideoloji terbiye sınırlarını aşmıştı. Sözü geri aldı, «hakaret» kâğıt üstünde silindi. Bütün burjuva partiler bin bir övücü sözle bu «hakaret»e katılmadıklarını ilân ettiler. Hele bay Feyzioğlu işçilere diledikleri kadar şeref bağışlamaya hazırды. Bugüne kadar «huzur» için az çırpınmamış olan Feyzioğlu, şeref sorunu sınıfsal hiyerarşinin radikal bir eleştirisi üzerinde tartışılmadığı ve bu sözle asıl anlatılmak istenen şeye dokunulmadığı sürece en belagatlı cümlelerini döktürmeğe hazırды.

Gerçi toplumu şereflilik açısından sıralayan kitabın yazarları, ana düşüncelerini geri almadılar. Sözlerinin doğruluğunda ısrar ettiler. Onlar şeref sözünü tıpkı Bay Başbuğ'un toplumda herkesin haddini bilmesi gerektiği temel fikri doğrultusunda kullanmışlardı. Şeref, sınıfsal hiyerarşiyi, toplumsal görevler arasındaki hiyerarşik düzeni ifade ediyordu. Yani bir işçi, işçi olarak ne yapıyorsa onunla sınırlı kalmalı ve işçi olmanın «büyük meseleleri» anlamak için gerekli akıl yeteneklerden yoksun olmak anlamına geldiğini edebince bilmeliydi. Kendisinin de bir «doktor» kadar akli yetilere sahip olabileceğini düşünmek saçmalığına, bu çizmeden yukarı çıkmak» girişimine asla meyil göstermemeliydi. İd-

raksızlığını, zavallılığını peşinen kabul etmişse ve kendisini muktedir büyüklerinin, yani sırasıyla ustabaşlarının, müdürlerin patronların ve fabrika yaşamı dışında da «kafalı adamlar» kategorisine giren avuktardan politikacıya kadar bir dizi bilgili adamın emrine ve hizmetine amade tutma sadakatını gösteriyorsa elbette onu da seveceklerdi. Büyükler ve derece derece bütün muteber sınıf ve zümreler merhametten yoksun değillerdir. Bütün zavallılara, akli birşeylere ermeyenlere gösterdikleri «babaca» şefkati ve acımayı onlara da göstereceklerdi. Örneğin çobanlar sürülerini ne kadar severler ve alıştırmış kurt köpekleri bu sürüyü nasıl da korurlar. İşte işçiler koyun oldukları ve çobanların ve çoban köpeklerinin erdemini idrak ederlerse onlara da koyunlara tanınan şeref ve itibar tanınacaktır elbet. Faşist ideolojinin onları büsbütün şerefsiz saymak gibi bir iddiası kesinlikle yoktur.

Altı «sosyal dilime» ayrılacak müstakbel milliyetçi toplumcu düzende —faşistler sınıf sözünü hiç sevmeyen— her sosyal dilime değişik gerekçelerle sunulan bir «şereflilik» tanınır. Bu «şeref»ten memnun kalmamak veya daha değişik bir «şeref»in söz konusu olduğu dilimlerle kendini özdeş saymak, hele hele bu «şerefler düzenini» reddetmek «haddini bilmemek»tir, düzen bozuculuğudur, komünizmdir. Bu bakımdan «şeref» teorisini güzelce işlemiş bulunan ve biri de Ortadoğu gazetesinin başyazarı doçent ünvanlı Erol Güngör olan kitap yazarlarının, işçilere «şerefsiz» demedikleri yolundaki açıklamalarını bu açıdan değerlendirmek, bize bir «faşist doğru»yu verir. Ve aynı zamanda faşist toplumsal ve siyasal düzenin belirleyici özelliğinin ne olduğu hakkında da aydınlatıcı bir uyarıcıdır bu.

Faşizmi sırf bir yönetim biçimi olarak gören ve gerekçesini de sömürü oranını artırmak, işçi sınıfının ekonomik taleplerini bastırmak gibi ekonomik ölçüt-

ler içinde düşünen anlayışlar için, gerek bu «sosyal dilim»ler tezi ve gerekse bununla tam bir uyum gösteren şereflilik —hiyerarşi— sıralaması görüşleri, üzerinde özellikle durulması gereken konular değil. Örneğin kitap yazarları şeref yerine diyalim sosyal itibar gibi bir deyim kullanmış olsalardı, belki de bu kadar gürültü kopmayacaktı. Olayın hakaret çerçevesi içinde ele alınması da bunu gösteriyor.

Bütün sınıflı toplum biçimleri, ezilen sınıfları sırf bir üretim aracı halinde tutabilmek ve onların «yüksek» toplumsal faaliyetlere ve özellikle en yüksek insanî eylem olan siyasete fiilen katılmaktan yoksun tutmak temeli üzerinde birleşirler. Kapitalizmde bu aslı özellik bütün yanlısamalara karşı doruk noktasına varmıştır. Sırf üretim faaliyetinin ihtiyaç duyduğu becerilere sahip olması istenen ve bu durumda olabilmesi için elden gelen her türlü araca başvurulmuş işçi sınıfına ve genel olarak emekçi sınıflara bu konularının değişmezliğini «ispat eden» ya da önkabul olarak verilen ideolojik, politik, moral kampanyalar, aynı zamanda onlara insanî yoksunluklara doğal olarak sahip oldukları yargısını yerleştirmek için de sürdürülür. Yüksek insanî eylemlere karşı bastırılmayan talepler, «millî ülkü»lerin gerçekleştirilmesi için araç olma, Başbuğların —ki özünde egemen sınıfın— «yüksek politika»larının nesnesi olma imkânı yüceltilerek saptırılmak istenir. Faşizm bu sonucu özelliğiyle kapitalizmin diğer politik ideolojik programlarından ayrılır.

Sınıflı toplum biçimlerinin sonuna gelindiği ve ezilen sınıflar bu kesin dönüşümü gerçekleştirmeye yolunda ilk zaferlerini kazandığı bir çağda, kendi toplumsal konularını korumak isteyen tüm mülk sahibi sınıfların ortak güdülerinde ifadesini bulan faşist siyasal hareketler doğdu. İşçi ve emekçi sınıflara, sınıflı toplum biçimleri içinde kendilerine tanınan konumun, sırf eko-

nomik yoksunlukla belirlenmediği, onları insanî denilen her tür özellikten alabildiğine uzaklaştıran bir konum olduğunu gösteren sosyalist bilinç, bu geniş kitle içinde yaygınlaştığında, onlar aynı zamanda kavradılar ki kendileri bütün insanî eylemlere katılabilir, bütün toplumsal faaliyetleri yönlendirebilir duruma gelebilirler. Sosyalist siyasal bilinç onlara tarihî görev olarak kendilerinin şu anda içinde buldukları **konunun kendisini** yok etmenin de zorunlu olduğunu gösterir. Bu görevi yapabilmek için gerekli maddî koşullar vardır.

İşçi ve emekçi sınıflar, bu temel üzerinde yükselen sosyalist hareketler etrafında toplandığı zaman, ya da açıkça bu yönde bir programa sahip olmamakla birlikte varolan toplumsal düzenin kendisine tanıyabildiği tavizlerle yetinemeyen bir genel hoşnutsuzluk durumu kendini gösterdiği zaman, kendi toplumsal konularından memnun her zümre ve sınıf tehlikede olan şeyin ekonomik çıkarlar değil bizzat toplumsal düzenin, sınıfsal hiyerarşinin kendisi olduğunu anlar.

Şimdi Türkiye'de toplumsal huzursuzluk kendisini çoğu kez ekonomik gerekçeler altında gösterebiliyor. Artık ülke çapında yaygınlaşan öğrenci gençlik ve aydın hareketi de «politik» temalar öne sürmesine karşın, özünde kapitalizmin ekonomist mantığını ve bu mantıktan türeyen politik programların çemberini aşmış değil. Ama bu biçimin altında dinmeyen bir hareketlilik, bir arayış var. Dolayısıyla gerek egemen ideolojik ve politik programların çemberi ve gerekse bunlara **tepkil** ideolojik-politik anlayışların çemberi zorlanıyor. Sistem bütün bunlar karşısında çaresizliğini günbegün duyuyor.

Bir yanda kısımların, terörün caydırıcılığına başvurulurken, öte yanda toplumsal düzenin değişmezliğini, sınıfsal hiyerar-

şinin doğal yasalar gibi edebî geçerlilikte olduğu düşüncesini daha da vurgulayan bir kampanya, özellikle en çok hareketlilik gösteren öğrenci-aydın kesimine yöneltiliyor. Ahlak ve felsefe gibi faşistlerin doğal olarak yeteksiz oldukları bir alanda dinî ideolojinin motiflerinden yararlanılıyor. Ama eğitim ve öğretimin geniş kesimi, faşist ideolojinin «ilim»ine terk ediliyor. «Milliyetçi eğitim-öğretim» seferberliği MC'de temsil edilen tüm sınıfların ortak onayıyla yapıldığına göre, onları biraraya getiren politik-toplumsal endişenin ne olduğu üzerinde düşünmek gerekir.

Elbette ki bu ortak endişe, bazıları daha da öfkeli biçimlere ulaşmıştı. Hızını alamayarak, içindekini boşaltan bir Erol Güngör, şeref olayında dozu çıkarmıştı. Aynı şekilde bir sosyoloji ders kitabında Alevilere karşı militan sünni öfkelerini dile getiren bir yazar da öyle. Alevilerin büyük çoğunluğunun İleri düşüncelere açık oluşu, şüphesiz bu öfkeyi daha da artırmıştı.

Ama bu ve buna benzer örneklerle sınırlı kalamayız. Liseler için hazırlanan bütün kitaplar gerici-faşist ideolojinin tezahüründe dokunmuştur. Bazı sivilizasyonun törpülenmesi hiçbir şeyi değiştirmez.

Şu anda özellikle büyük şehirlerin liselerinde öğrenciler, bu kitaplara karşı bir kampanyayı kendi imkânları içinde sürdürmektedirler. Bu kampanyayı hem daha yaygın ve hem de tüm toplumu ilgilendiren bir temel sorun olması noktasından hareket ederek daha kapsamlı hale getirmek bir görevdir.

Ancak burada da sırf alışılan kampanya yöntemleriyle, yani protestolar ve basın bildiri-leriyle yetinmemek gerekir. Çünkü kitaplar okutulmaktadır. Ve öğrencilerin büyük kısmı bunların faşist bir kafayla hazırlandığını bilmekle belki bilimsel değerlerini şüpheyle karşılamaktadırlar. Ama unutulmamalıdır ki

bu kitaplar birçok kişinin eleştirme gereğini duymadığı birçok genel kabul gören yargının, değer ölçüsünün de işlendiği şeylerdir. Faşist öğretim kampanyası bunlardan da yararlanmakta ve kendi soy tezlerine bu yargılar ve önkabullerin varlığında inandırıcılık kazandırmak istemektedir.

O halde bu somut ideolojik kampanyaya aynı somut araçlarla karşılık veren bir kampanya zorunludur. Her çeşit ders konusuna karşı hem eleştiri ve hem de bu konuların bilimsel bilgiyle işlenmiş alternatifleri konulmalıdır.

Gerek toplumsal içerikli derslerin ve ders konularının, Türk- lük gerekçesiyle sınırlandırılması gibi kesinlikle bilimin evrensel değerlerine aykırı olan Nazizmden kopye lânetli mantığa karşı ve gerekse bu dersler içinde verilen «bilgi»lerin kaçınılmaz tahriflerine, benimsetmeye çalıştığı çağdışı, güdüsel değerlere karşı sürekli bir aydınlatma çabasını sürdürmek, her şeyden önce öğretim alanının aslı öğelerine, örgütlerine düşmektedir. Faşist ideolojinin dersaneleri savaş alanı yapma girişimine kendisinin ilim kılıfına girmeyecek kadar ilkel olduğu açık örnekleriyle gösterilerek sürekli karşı çıkıldığında; yalnızca bir teşhir işi yapılmış olmayacaktır. Aynı zamanda öğrenim alanına egemen kılınmak istenen bu lânetli karanlığı hükümsüz bırakan gerçek toplumsal bilimin aydınlık perspektifi de, bu mücadele içinde görülebilecektir.

Yalnızca dersanelerde değil, toplantı, kurs veya seminerlerde ve ders konularına yönelik sürekli, örgütlü bir yayın faaliyeti başlatılmasında, ayrıca her aydın bireyin kendi en yakın çevresindeki özel çabalarında ifadesini bulan bir kampanyayı yürütebilmek; ortak bir eser yaratabilme gücümüzün de denemesi anlamına gelecektir. ■